

Кызыл шөлге Май Биринь парады болгаш чыскаалы

(Төмүрү).

Бүт-културалар бүтү нийтинин ма-
гадашкынын болдурбушаан, аны-бүтү
гимназияны кызылдарын көргүсөн.

Бүт-култураларын парадын динамиктер
хаттан. Чүс-чүс күштү, анык үнөр
чангыс-ай кылдыр каттык берген. Ма-
чангаш мындат сөстөр ырактан-да дык-
налып турган.

Делегейге — тайбын!
Улуска — алдар!
Партияга — алдар!
Хей үнүгү өөрүшкүлүгү! Ура! Кызыл
шөлдүн бир уюмунан эске укучу че-
гиланып турган.

Кировский, Московский, Ленинский,
Бреспренский, Советский, Свердлов-
ский, Дзержинский, Шербаковский, Ба-
манский, Куйбышевский, Красотарей-
ский, Молодецкий райондарынын чыскаа-
ларынын колонналары орбестр мр-
лаан турда, туктары-биле шөлге чедип
келген.

Москвада ажилчылар бистин партия-
стын XX съездинин шийткерлерине
политиктиг болгаш бугурагычча чаа к-
дүрүшкүч-биле харышкан.

Колонналарын кырында Н. А. Булга-
нинин, К. Е. Ворошиловун, Л. М. Ка-
гановичин, А. И. Кирпиченковун, Г. М.
Маленковун, А. П. Микоянын, В. М. Мо-
лотовун, М. Т. Первухинин, М. С. Сабу-
ровун, М. А. Суслатовун, Н. С. Хру-
щевун портреттерин.

Владимир Ильич аттыг заводтун коло-
назы. Күчүлүгү электромоторларын үдүрүп
турган ол бугурагыч ажилчыларын бот
боттарынын илчилер деп чоргоарлааныш-
кын-биле, онза чымыл-биле алажып ту-
рарлар. Олар Ленинни чагыларын иди-
ти-биле күтсөтпүшкөн, боттарынын
күш-ажылында бугурагыч чоргоарла-
нышты кирип турар. Бүт-ажылында бугу-
рагыч беш чыл дүргүндө ол бугурагы-
гы ий катан эккен.

Москва бугурагычтарын шөлге өрткө
кайткычтыг чарыктары: «Брасый
проетарий» заводтун токарлары Н. Ми-
хайлова, Б. Иванова, ол бугурагыч
улау мастери Н. Белова, пс-тамыч-
лар — Зинаида биле Мария Титовалар,
тректоржарларын дайырадыт, сурагыч
өт-бүзөт — Монсестерге илчилерден
байыр чедирип турган. Тректорга са-
гажы ажилдан келген ол өт-бүзөт 8
ажыгынын ам ол бугурагыч ажилын
турар. Чыскаагыларын олурууга — ма-
либжи мастери А. Сенин, Н. Гущин,
Н. Милованов, В. Пустовалов олар чор-
тун турган. Алдыгы беш чылдын баштайы
чымын овалгазын он-он ажилчы-
нары магда-ла күтсөткөн улау коллекти-
нн төзөлгөчү ол-дур.

Техникти дешипке өрткөн болгаш

бугурагыч сыйык каттыжымкынын-
га чедип алдынып турар. СССР-ниң Эр-
темер академиянын шийткел инсти-
туттарынын коллективтери илчилерин
баары-биле өрткөн. Ол совет өрткөмөн-
нүн күш-ажылынын ачылында атомтук
энергиянын тайбынга ажилгаар талаан-
биле ажилдар СССР-де улам-на калбарып
турар.

Ажилчы чоннарын бүтү делегей
пролетаржы эл-сеткил каттыжымкынын
хүнү, бүтү чурттарын ажилчына-
рынын акы-дунманын чорунун хүнү —
Май 1-ин делегейге! — деп аюунуу
челээттиг бүтү-де өнөр-биле өнөм
торгударда бижөн болган.

Тайбын даш, демократия даш, соци-
ализм даш демисекин турар бүтү ула-
старга акы-дунманын байырын чедирген
сөстөргү кымыл пестер чабышып шык-
кынып турган.

Болуун чуртунун социалисттик чаар-
тылазын чедипкиниг боттандырып ту-
рар улау кыдат улуска Май 1-ин хү-
нүде совет улус ниг байыр чедирип ту-
рар. Мао Цзэ-дунун, Чжу Дэньин, Лю
Шяо-цзинин, Чжоу Эн-лайнын портрет-
терин чыскаагынаар түдүп алган чоруп
турганнар.

Совет болгаш кыдат улустарын
бузулбас байралы делегейге! — деп
үнөр чагылаанып турган.

«Трехгорная мануфактура» комбинат-
тын пестеринен кытан аны-бүтү өл-
дүт чик пирамидалар далайла салдаан-
ыг көстүп келген. Ол комбинаттын кол-
лектив Бреспренский районун коло-
наларынын он мурунга өрткөн. Трех-
горжар чыл эгизинден бээр миллион
метр пестерин кымыл үндүргөн.

Бо чыгы Май биринь чыскаагынын
хүнүлүгү каржычылары — ийя револю-
цияларын кыркычылары. Оларын илчи-
лерге турган ажилчыларын аразында-ла,
байырла колонналарынын олуруларында-
ла көрүп болур.

Партиянын болгаш чазактыг улуттук-
чуларын, илчилерге хей салыгы ажилдар
Москвада заводтарынын алдарыг тө-
лөзөлгөчү, далай өрөдиге черлерин
идеялыг дуулажыкы болгаш кур күжү
— Бүтү-ажылында Ажилчыларын Ленин-
чи Коммунисттик Эволюциянын төлөзөл-
көчү илчилерден байыр чедирип тур-
ган.

Бистин ажилчылары интернациона-
лизмдин, улустарын найралынын бугу-
рагыч кижигинен. Москва университет-
тин студенттеринин колонналарында
аны-бүтү дымдарла чугаалар дымалып
турар. Ийде совет оолдар болгаш кыста-
рык калды чер бөмбүрөөнүн аны-бүтү
чурттарынын ажилчылары өрткөн шийт-
кел ап турарлар.

Совет улус бүтү чурттар-биле найрал-

Н. А. Булганинин болгаш Н. С. Хру-
щевун Англияга кытан чугаалажым-
кынынын чедипкиниг доозулганы-
биле холбаштыр ниг чүдүлүгүшкү-
нү чыскаагынаар илерип турганнар. Ол
чугаалажымкынаар болза СССР биле Ан-
глиянын аразында, Барын чүктүг бол-
гаш Чен чүктүг улустарын аразында
харылааларын хөгүдөжикте улау бо-
лушкун болур. Делегейин бүтү чурт-
тары-биле найрал болгаш калы ажил-
дыга дугайында СЭКП ТБ-нын Кийги-
рылары чилер кымыл пестерде биж-
тигилгөн. Улус-демократтыг күрүс-
терин — Польшаны, Чехословакияны,
Венгрияны, Болгарияны, Румынияны,
Албанияны, Молд Арат Республиканы,
Корей Улус-Демократтыг Республиканы,
Вьетнамын Демократтыг Республиказы-
ны, Герман Демократтыг Республиказы-
ны ажилчы чоннарыга СССР-ин улустары
акы-дунманын байырын чедирип турар.

Социализм тургузуп турар Югославия-
нын улустарына, болуун төрөн чурт-
тун дешипкел даш, Азияга болгаш бү-
тү делегейге тайбын даш демисекин ту-
рар улау ийил улуска чыскаагынаар
ниг байыр чедирип өртп турганнар.

Чыскаагынаар олуруларынын кы-
рында демократтыг лагерин чурттары-
нын коммунисттик болгаш ажилчы пар-
тияларынын база чазактарынын улуттук-
чуларын портреттерин көстүп чоруп
турган.

Чыскаагынаар чы-чаа колонна-
лары Кызыл шөлге кирип кээп, аюун-
дар, чектер, чүтүн-базын өнүгүтү-
ктар катан-катан далайлаштыр чалып
өртп турган. Армынар өөрүшкүлүгү, кай-
ла-лаа каткы болгаш омак мрлар. СССР-
нын Министрлер Чөгүдөлгөн Кызыл ту-
гу — социалисттик чарыкка каш удаа
тигелч болуп келген Москванын ав-
заводтун коллективинин шаптакан ту-
ту часы салгына кынып турган.

Коммунизм анык туугуларынын
мурнакы отряды, совет аныктарын ор-
ганизацияны, Коммунисттик партиянын
идеялыг дуулажыкы болгаш кур күжү
— Бүтү-ажылында Ажилчыларын Ленин-
чи Коммунисттик Эволюциянын төлөзөл-
көчү илчилерден байыр чедирип тур-
ган.

Бистин ажилчылары интернациона-
лизмдин, улустарын найралынын бугу-
рагыч кижигинен. Москва университет-
тин студенттеринин колонналарында
аны-бүтү дымдарла чугаалар дымалып
турар. Ийде совет оолдар болгаш кыста-
рык калды чер бөмбүрөөнүн аны-бүтү
чурттарынын ажилчылары өрткөн шийт-
кел ап турарлар.

Совет улус бүтү чурттар-биле найрал-

ды болгаш калы ажилдыжыны бижы-
лаары даш демисекин турар.

Делегейге — тайбын! Бо сөстөр
найысаладыг бугурагычтарын — «Ба-
дыр болгаш Москва», «Динамо» заводтар-
нын, электростанциянын күш-ажылы ч-
дипкинигинин кууседир даш улау сөрү
киришкенин ажилдап, Коммунист-
тик партиянын болгаш Совет чазактыг
улутулгазы-биле коммунизмдин тилел-
гезинче бугурагыч чоруп өрар.

Партиянын политиказын ажилдыга
чайгылыш чокча чоруп келгенин
ачылында, бистин аар улуттук совет
экономиканын үндөжкенин үндөжкени,
чуртун камгалаар аразынын идеалдыг
челээттиг болуп, бедик дөңдөжкө хөг-
жөн. Чик болгаш аш-чөм улуттук
хөгүдөжкенин бүтү-де таарымчалыг бай-
лаарын тургустунган. Бистин социали-
сттик кезде ажил-агылыны чаа улау көдү-
лүшкүндө туруп турар. Ол болза, совет
улустун өзүп турар материалдыг болгаш
культураг хөгүдөжкенин дозугу-биле
хандыр дугайында Коммунисттик партия-
нын болгаш Совет чазактыг доктаамал са-
гыш салымшкынын ачымы болур.

Партиянын XX съездин Төрөн чуртун
экономиканын улам ийяйгы чекте-
лишкенин улау программазын айл-
кы. Дүжүттү бедирине болгаш чаа чер-
лерин улам ийяйгы чегирине үндө-
жөн алыгы беш чылдын төңүртүндө та-
раанын чыл бугурагыч нийти чымылдын
11 миллиард пуд чедирер чер ажилынын
талаанын кол сорулга кылдыр тургустун-
ган. Чурттакчы чонун аш-чөм про-
дуктарына, улуттук чиг этке өтүп ту-
рар хөгүдөжкенин дозугу-биле хандыр
сорулга маа ажилында тургустунган.

СССР-ин Дөң Советинин ийяйгы сес-
сияныга хүлөп алган 1956 чылдын
Күрүнө бюджетин саң-хөөнүгү улау про-
грамманы болган. Чуртун улус ажил-агы-
лын ажилдыжыны улау фондурлар ол
бюджетте көрдүгөн.

Бистин Төрөн чуртуус ажил-агы,
культура тургустунуунун улау про-
граммаларын болуун хөгүдөжкени-
биле күсөдир келген. Совет күрүнүн ор-
галаарынын кол үнөр дөстери болза со-
циалисттик ажил-агынын чымылдары
болур. Бюджетке ол чымылдар саарыла
үдүрүтүп болгаш күрүнө бугурагы-
чтарын арыг оргалаарынын шийткел-
гези хөдирип кирип турар.

Күрүнө бюджетке күрүнө чөшкенин-
ден кирип оргалаар улау чери эелеп
турар. Чурттакчы чонун ортузунга та-
рым күрүнө чөшкениннен 1956 чыл-
дын күрүнө бюджетинге 30 ажит мил-
лиард рубль кирип.

Бистин чуртууска социализм тур-
густун даш демисекин бүтү ге-чазаларында
күрүнө чөшкениннен кирип турган
оргалаар ажил-агы, культура тур-
густунуунун темпизин дүргөдирине,
фондур материалдыг болгаш культураг
хөгүдөжкенин хандырарына, чуртун
камгалаар күжүн бижылаарына дык
улау улау-дузанып болуп келген.

Делегейин бирги дайымынын болгаш
хамааты дайымынын сөөлүгө чуртун
улус ажил-агынын катан тургустунга
совет улус улау күштерин үдүрүп ажи-
даан. Коммунисттик партия болгаш Совет
чазак ийяйгы күрүнүн бирги шийткел
чөшкениннен үдүргөн. Ол чөшкенинне
чуртун ажилчы чоннары идеялыг
кирип, анык Совет республиканын
экономиказын сайыраарына, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин боттарынын
салымшкынын киригенер.

Совет Эволюцияныча улус ажил-
агынын катан тургустунууна, социалист-
тик индустриализациянын планын боттанды-
рыныч кирип. 1927 чылдан бээр Совет
күрүнө чөшкенинне калбаа-биле пестер-
ле, миллион-миллион ажилчы чоннарын
амдыралчы хөрө апарган.

Күрүнө чөшкенинне ажилчы чон-
нарын калбак киригелген болза, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин беш чылдар
планарын чедипкиниг күсөдирине
оларын күш-ажылы киригелгенин чугу-
ла аргаан апарган. Бирги беш чыл пла-
нынын чымылында совет улус күрүнө
чөшкенинне 6 миллиард чымыл
рубль кириген. Чонун маа ийяйгы
күш-ажылы салымшкынаары бистин
чуртууска хөгүдөжкенин агарыг чурт
турганында күчүгү индустриализм чурт
кылдыр хугураарына дуулаан.

Совет улус ийяйгы беш чылда болуун
күрүнне 19 миллиард рубль чедир-
генер. Ол болза, улус ажил-агынын
иычардыгы капитал салымшкынаарын
ийти хөгүдөжкенин 17,5 хууу болган.
Ушкү беш чылда ол чөшкенинне чон-

СССР-ин күрүнө чөшкениннери

Бистин Төрөн чуртуус ажилчы
чоннары СССР-ин улус ажил-агынын
улам ийяйгы хөгүдөжкенин улау про-
грамманы — алдыгы беш чыл планын ажил-
дыга чедипкиниг күсөдир даш улау сөрү
киришкенин ажилдап, Коммунист-
тик партиянын болгаш Совет чазактыг
улутулгазы-биле коммунизмдин тилел-
гезинче бугурагыч чоруп өрар.

Партиянын политиказын ажилдыга
чайгылыш чокча чоруп келгенин
ачылында, бистин аар улуттук совет
экономиканын үндөжкенин үндөжкени,
чуртун камгалаар аразынын идеалдыг
челээттиг болуп, бедик дөңдөжкө хөг-
жөн. Чик болгаш аш-чөм улуттук
хөгүдөжкенин бүтү-де таарымчалыг бай-
лаарын тургустунган. Бистин социали-
сттик кезде ажил-агылыны чаа улау көдү-
лүшкүндө туруп турар. Ол болза, совет
улустун өзүп турар материалдыг болгаш
культураг хөгүдөжкенин дозугу-биле
хандыр дугайында Коммунисттик партия-
нын болгаш Совет чазактыг доктаамал са-
гыш салымшкынын ачымы болур.

Партиянын XX съездин Төрөн чуртун
экономиканын улам ийяйгы чекте-
лишкенин улау программазын айл-
кы. Дүжүттү бедирине болгаш чаа чер-
лерин улам ийяйгы чегирине үндө-
жөн алыгы беш чылдын төңүртүндө та-
раанын чыл бугурагыч нийти чымылдын
11 миллиард пуд чедирер чер ажилынын
талаанын кол сорулга кылдыр тургустун-
ган. Чурттакчы чонун аш-чөм про-
дуктарына, улуттук чиг этке өтүп ту-
рар хөгүдөжкенин дозугу-биле хандыр
сорулга маа ажилында тургустунган.

СССР-ин Дөң Советинин ийяйгы сес-
сияныга хүлөп алган 1956 чылдын
Күрүнө бюджетин саң-хөөнүгү улау про-
грамманы болган. Чуртун улус ажил-агы-
лын ажилдыжыны улау фондурлар ол
бюджетте көрдүгөн.

Бистин Төрөн чуртуус ажил-агы,
культура тургустунуунун улау про-
граммаларын болуун хөгүдөжкени-
биле күсөдир келген. Совет күрүнүн ор-
галаарынын кол үнөр дөстери болза со-
циалисттик ажил-агынын чымылдары
болур. Бюджетке ол чымылдар саарыла
үдүрүтүп болгаш күрүнө бугурагы-
чтарын арыг оргалаарынын шийткел-
гези хөдирип кирип турар.

Күрүнө бюджетке күрүнө чөшкенин-
ден кирип оргалаар улау чери эелеп
турар. Чурттакчы чонун ортузунга та-
рым күрүнө чөшкениннен 1956 чыл-
дын күрүнө бюджетинге 30 ажит мил-
лиард рубль кирип.

Бистин чуртууска социализм тур-
густун даш демисекин бүтү ге-чазаларында
күрүнө чөшкениннен кирип турган
оргалаар ажил-агы, культура тур-
густунуунун темпизин дүргөдирине,
фондур материалдыг болгаш культураг
хөгүдөжкенин хандырарына, чуртун
камгалаар күжүн бижылаарына дык
улау улау-дузанып болуп келген.

Делегейин бирги дайымынын болгаш
хамааты дайымынын сөөлүгө чуртун
улус ажил-агынын катан тургустунга
совет улус улау күштерин үдүрүп ажи-
даан. Коммунисттик партия болгаш Совет
чазак ийяйгы күрүнүн бирги шийткел
чөшкениннен үдүргөн. Ол чөшкенинне
чуртун ажилчы чоннары идеялыг
кирип, анык Совет республиканын
экономиказын сайыраарына, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин боттарынын
салымшкынын киригенер.

Совет Эволюцияныча улус ажил-
агынын катан тургустунууна, социалист-
тик индустриализациянын планын боттанды-
рыныч кирип. 1927 чылдан бээр Совет
күрүнө чөшкенинне калбаа-биле пестер-
ле, миллион-миллион ажилчы чоннарын
амдыралчы хөрө апарган.

Күрүнө чөшкенинне ажилчы чон-
нарын калбак киригелген болза, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин беш чылдар
планарын чедипкиниг күсөдирине
оларын күш-ажылы киригелгенин чугу-
ла аргаан апарган. Бирги беш чыл пла-
нынын чымылында совет улус күрүнө
чөшкенинне 6 миллиард чымыл
рубль кириген. Чонун маа ийяйгы
күш-ажылы салымшкынаары бистин
чуртууска хөгүдөжкенин агарыг чурт
турганында күчүгү индустриализм чурт
кылдыр хугураарына дуулаан.

Совет улус ийяйгы беш чылда болуун
күрүнне 19 миллиард рубль чедир-
генер. Ол болза, улус ажил-агынын
иычардыгы капитал салымшкынаарын
ийти хөгүдөжкенин 17,5 хууу болган.
Ушкү беш чылда ол чөшкенинне чон-

нук салымшкынын түндү 25 миллиард
рубль чеккен. Ол болза, ийяйгы чаа
тулушкунарга кирген хөгүдөжкенин
19 хууу болган.

Ада чуртун улут дайымынын чылда-
рында Совет чазак күрүнө чөшкениннен
4 улаа үдүргөн. Болуун Төрөн чуртун
ийти дайымын улау тилелгези даш
мадырыны-биле демисекин турган совет
улус ол чөшкенинне боттарынын артык-
шыдыг чымылдарында 75 миллиард
рубль берип, патриотчу хөгүдөжкенин
күсөдир, Төрөн чуртун камгалаар
күчүн бижылааннар.

Дайын сөөлүгө күрүнө чөшкенин-
не чонун салымшкынаарынын түндү
250 миллиард кире рубль болган. Ол
хөгүдөжкенин улус ажил-агынын дүргөй-
биле катан тургустунга болгаш улам ийяйгы
хөгүдөжкенин канчаар-даа аажок улау
ужур-дузанып болган.

Совет күрүнө чөшкенинне чурттакчы
чонун ортузунда канчаар-даа аажок пестер-
генер. Ол чөшкенинне бүтү-улутчу
характерин облигация тулушкунарынын
салыгы дык өскөн хөгүдөжкенин турар.
Бир өсө 1927 чылда улус ажил-агынын
индустриализациянын күрүнө чөш-
кенинне 6 миллион киж киришкенин
турган болза, амыг үдө облигация тулу-
шкунарынын саны 70 миллион киж болуп
турар.

Бистин чуртуус ажилчы чоннары
күрүнө чөшкенинне боттарынын ажил-
дыга чурттакчы чонун аш-чөм про-
дуктарына, улуттук чиг этке өтүп ту-
рар хөгүдөжкенин дозугу-биле хандыр
сорулга маа ажилында тургустунган.

Бистин Төрөн чуртуус ажил-агы,
культура тургустунуунун улау про-
граммаларын болуун хөгүдөжкени-
биле күсөдир келген. Совет күрүнүн ор-
галаарынын кол үнөр дөстери болза со-
циалисттик ажил-агынын чымылдары
болур. Бюджетке ол чымылдар саарыла
үдүрүтүп болгаш күрүнө бугурагы-
чтарын арыг оргалаарынын шийткел-
гези хөдирип кирип турар.

Күрүнө бюджетке күрүнө чөшкенин-
ден кирип оргалаар улау чери эелеп
турар. Чурттакчы чонун ортузунга та-
рым күрүнө чөшкениннен 1956 чыл-
дын күрүнө бюджетинге 30 ажит мил-
лиард рубль кирип.

Бистин чуртууска социализм тур-
густун даш демисекин бүтү ге-чазаларында
күрүнө чөшкениннен кирип турган
оргалаар ажил-агы, культура тур-
густунуунун темпизин дүргөдирине,
фондур материалдыг болгаш культураг
хөгүдөжкенин хандырарына, чуртун
камгалаар күжүн бижылаарына дык
улау улау-дузанып болуп келген.

Делегейин бирги дайымынын болгаш
хамааты дайымынын сөөлүгө чуртун
улус ажил-агынын катан тургустунга
совет улус улау күштерин үдүрүп ажи-
даан. Коммунисттик партия болгаш Совет
чазак ийяйгы күрүнүн бирги шийткел
чөшкениннен үдүргөн. Ол чөшкенинне
чуртун ажилчы чоннары идеялыг
кирип, анык Совет республиканын
экономиказын сайыраарына, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин боттарынын
салымшкынын киригенер.

Совет Эволюцияныча улус ажил-
агынын катан тургустунууна, социалист-
тик индустриализациянын планын боттанды-
рыныч кирип. 1927 чылдан бээр Совет
күрүнө чөшкенинне калбаа-биле пестер-
ле, миллион-миллион ажилчы чоннарын
амдыралчы хөрө апарган.

Күрүнө чөшкенинне ажилчы чон-
нарын калбак киригелген болза, улус
ажыл-агынын хөгүдөжкенин беш чылдар
планарын чедипкиниг күсөдирине
оларын күш-ажылы киригелгенин чугу-
ла аргаан апарган. Бирги беш чыл пла-
нынын чымылында совет улус күрүнө
чөшкенинне 6 миллиард чымыл
рубль кириген. Чонун маа ийяйгы
күш-ажылы салымшкынаары бистин
чуртууска хөгүдөжкенин агарыг чурт
турганында күчүгү индустриализм чурт
кылдыр хугураарына дуулаан.

Совет улус ийяйгы беш чылда болуун
күрүнне 19 миллиард рубль чедир-
генер. Ол болза, улус ажил-агынын
иычардыгы капитал салымшкынаарын
ийти хөгүдөжкенин 17,5 хууу болган.
Ушкү беш чылда ол чөшкенинне чон-

нук салымшкынын түндү 25 миллиард
рубль чеккен. Ол болза, ийяйгы чаа
тулушкунарга кирген хөгүдөжкенин
19 хууу болган.

Ада чуртун улут дайымынын чылда-
рында Совет чазак күрүнө чөшкениннен
4 улаа үдүргөн. Болуун Төрөн чуртун
ийти дайымын улау тилелгези даш
мадырыны-биле демисекин турган совет
улус ол чөшкенинне боттарынын артык-
шыдыг чымылдарында 75 миллиард
рубль берип, патриотчу хөгүдөжкенин
күсөдир, Төрөн чуртун камгалаар
күчүн бижылааннар.

Дайын сөөлүгө күрүнө чөшкенин-
не чонун салымшкынаарынын түндү
250 миллиард кире рубль болган. Ол
хөгүдөжкенин улус ажил-агынын дүргөй-
биле катан тургустунга болгаш улам ийяйгы
хөгүдөжкенин канчаар-даа аажок улау
ужур-дузанып болган.

Совет күрүнө чөшкенинне чурттакчы
чонун ортузунда канчаар-даа аажок пестер-
генер. Ол чөшкенинне бүтү-улутчу
характерин облигация тулушкун

Часкы хову ажылдарында хожудаашкыннарны узуткаар

Кызымаккай чоруктун түңгөсү

Шаган-Арыг МТС-тин Калинин аттыг колхозта ажылдап турар эш Ленин бригаданын комсомолчу аймактарынын трактор бригадасы хову бригадасы-биле бир демниг калы ажылдажыганы чоруткан, чакым тартырынын муруну чарындаа үш хун дургузунда 1404 гектар черини пынгын басырып илгиртөөн.

Мурнакчы трактористер эштер Станько, Сашков болган оон-даа өскөдөр эелтеде 36 гектар черин тартып турган, 80 — 90 гектар чедир чакым тартып турар. Селдичтер эштер Кызыл-оол, Тулуш олар оонашкан ажылдагы кызымак болуп турар. Сөөртүктү эш Анай-оол трактор бригаданын суг-биле үзүктөл чокка халырып, трактористерниң соксаал чок ажылдарынче салгып салып турар. Трактор бригадасы чокка чедир, 1150 гектар тараа култураларын чакып тараан.

К. ДОБРОВ.

Планын күүсеткен

БИЧЕ-ТЕП. (Телефон-биле). Алдыгы беш чылдың баштайгы чаккы хову ажыгы Барыш-Хемчик районун «Кызыл тараа-чын» колхозунун шедеринде узам каа-барып турар. Колхозчу тараа-чын бол-ган механизаторлар тарылганы майын 5-ке чедир доозарын хүлөөн турган. Майын 3-ке чедир 954 (оң иштине кызылгас 624) гектарны тараан, а тараа култураларынын артынан 146 гектарын дараазында хүнүн баштайгы чартында-ла доозупкан. Ам тарылганы пландаа ажыр чорудуп турар.

Кызыл-Мажааны МТС-тин ол колхозта ажылдап турар агрегаттары түзүлгөсүнүн чокка чете ажылдаан болза, тараа култураларын майын бойыраал хүн-еринде-ле доозуптар аргалыг турганын колхоз даргазы эш Селдичи шынныг илереткен. Чикээ, эш Сероония «ДТ-54» трактору Барыш шөлүгө чүгө 10 гектарын ажылдааш үргөткен хевээр. Шап кыдыг байдал районун өске-даа колхоз-тарында бар.

Үш хүнде

АРЫП-БАЖЫ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Маленков аттыг колхоз бо чылдың чаккы хову ажыгынын черин доу ороонипте холбаттып орайтап, апрель 30-де эгелен турган. Организастыг күш-ажыдын түңгөсүндө 980 гектарны тараан, оң иштине кызылгас 620 гектар. Колхоз баштаар черинин даргазы эш Сүмбүртүн редакцияга дыңытканы бол-за:

— Партиянын болгаш чакантар келээ ажыл-агый ажылдакчыларыга кыйгы-рынын танышкан, тарылганы 5—6 ажыл хүннеринде доозарын, бо чылдын тараа култураларынын гектарында ортумаа-биле 20 центер дүжүтү алырын хүлөөн-гө бис. Ол сорулга буттанган турар, ам арткаа 820 гектарны үш хүн тартып доозар бис.

ӨРТТЕН АРГА-ЫЯШТЫ КАМГАЛААР

Өрт ыяш ажыл-агыйында канчаар-даа азжок уугу котаргаларын чедирип болур. Бүдүн аргаларын, ында белеткен каан ыяштарын база туугуларын ууткавшаан, чамдыкта тарылга шедеринде бол-гаш чурттажылардыг черлерге чедип кел-ип чоруктар тургулаар.

Арга-ыяш өртүнү тыштыр чылдагааны болза өртү кичөөнгейге албай, арга-ыяш-ты өрттөн айымы чок болууларынын дү-рүмнүн үрөөн-биле болуп турар. Сел-дүстөп дыштанган чораз кижилер, ка-ларчылар, аңчылар, балыкчылар, ыяш белеткен турар кижилер аргага одаг кыл-гаш одун өжүрбей кааптар, өрттү ыяш шакшаан, тапкы тартып өжүрбей ок-таптар чоруктап өт-сиген кыпкан, арга-ыяштын уугу өрттерин тындыдырар тур-ар.

Өрттөн арга-ыяшты камгалаарын ыяш ажыл-агый органнын алына турган. 1954 чылга боюрга 1955 чылда арга-ыяшты өрт болур чорук болган өрт өжүрбейне үндүргөн чарыгдал кончук эвээзден. Бо бүгү боюш ыяш ажыл-агый черлеринин организастыг болгаш профилактиктиг ажылдарын экижиктеп, районнар органи-зацияларын, колхозтарнык болгаш чурт-таа чонуну хун-бүрү дузалачыны-биле чедип алган чедикшигнин болур. Барыш-Хемчик болгаш Кызыл районнарынын ыяш ажыл-агый черлери (директорлары эштер Петенев, Панкратов, инспекторлары эш-тер Салов, Аваншин) өрткен чылдын чал-гыс-даа арга-ыяш өрттери болдурбаан.

Мичалза-даа чамык ыяш ажыл-агый черлери боттарынын ажыгында уугу ыш-кындыларынын болдурар, өрт болур үе-лерде белеткенди багай чорудуп, арга-ыяшты болтулаан өрттерин өжүрбейне чонну багай организастан турарын дем-дегээр херек.

Арга-ыяш чуртутт чонуну ортузунга

тайлыбыр массалыг ажылды доктаамаа чорудар турбуже, чүгө өрттү айыктыг үе-леринде чорудуп турар. Чонуну ортузун-га чорудар тайлыбыр массалыг ажылче тускай өрткенчилерин хаара туттайн, бө-дүн айтырылганы боттары белин эки билбес арга каларчыларында болгаш хайгаарачылырга ол ажылды дагы-ащ турар чоруктар чамык ыяш ажыл-агый черлеринин директорларында бар.

Чоктаа чаз ыяш ажыл-агый черлеринин ажылдакчыларынын область чөвүлел ху-рамы болуп эркен. Аңаа эркен чылда чорутулган ажылдарын түңгөсүн бол-ган 1956 чылда салгынан сорулгаларын чуткалашкан. Арга-ыяшты өрт айымын-дан камгалаарын экижидеринин талазы-биле хураалдыг кижилеринин ажитыг санал-оондарын берип, боттарынын ажыл-агый дуржулазын солукшаннар. Тураннын ыяш ажыл-агый черинин арга-ыяштар-чызы эш Кулбуртинговтун саналы кон-чук солук болган. Оон ажыгынын методу болуп болгаш ыяш-бүрү. Шинчилел кыл-ып чоруп баштаарын болуңу хайгаар-лап турар деңсээрин эртер үдөшпашан, оларнын ортузунга тайлыбыр ажылын чорудуп турар. Аныгы ажылы кылып чоруп чамык ачыларын, балыкчылар-ны баар дзон черлеринге чедирип, олагы калчаар организастарын, оон чогуңда кургаг өт-сигеннерин аштап чалыдырар болгаш оларынга хергелээр кургаг ыш-тарын кураламырап алырын оларга сүм-елеп, өт айымыннан серенчилелдиг болу-рун тайлыбырап берип турар. Шык тур-ар ойматтар кургаг эгелээр-биле, аңаа барым, аңаа иштенип, орук унуңу кур-гаг өт-сигенип болуп аштааш өртөдип турар. Шап мындыг кемчелерин чорудуп келгенниң түңгөсүндө, оон ажылдап келген чылдарынын дургузунда чангыс-даа өрт болуп көрбөөн. Ажылга хары-ма

Танды районуну Сталын аттыг, Кали-нин аттыг, «Революциянын чалбыжы», «Кызыл партизан» колхозтары болгаш өске-даа ажыл-агыйлар чаккы хову ажылдарын чогур өйүндө бедик шынар-лыг доозар сорулга-биле күженишкенин ажылдап турар. Механизаторлар болгаш колхозчулар кыска хуусаада «Кызыл пар-тизан» колхозтун 1500 гектар, Калинин аттыг колхозтун 1300 гектар, Сталын аттыг колхозтун 1200 гектар черинин шынгын басырган, Калинин аттыг колхоз 200 гектар шыге кызылгасты чаштыр-ган, «Элегес» совхозтун механизаторлары черин эрипирин хүн, шак бүрү хайгаар-авышпаан, черин аралап, шыпал илгир-төөрин организастыг чорудуп турар.

Бай-Хаак МТС-тин эш П. Ермолаеве уурткан трактор бригаданынын трактор-истер ховуга чер шыгы басырынын 3 ховуга, а чаккы тарылганы 6 ховуга доозарын хүлөөн. Ол ышкан бүдүн се-зонун дургузунда бир трактор-биле 700 гектар шөлдү ажылдап кылып болган эири чылдың дөңсөөнү болзага ажыл-дын бүдүрүчүлүгүн 10 хуу бедир. Чам-дык механизаторлар алган хүлөөгөлерин херек кырында күссөдип эгелөөн.

прицептиг машиналар-биле четче хандыр-тынмаанын хон тартып културалар-нын шөлүнүн хөдүнүн ажылдап кылыры саадап турар. Оңгачаа эш Никитинин трактор бригаданынын 4 тракторлары кынар, чаар материалдар чогуңдан дүн-хүн иштине ажыл чок турган.

Техникага харыскага чок чоруктан тракторларын үрелип калыр таварыт-галары тургулаан. Эш Закурдаевтин бри-гадасында № 4 тракторун фракционут ва-лы сымган. Ленин аттыг колхозта ажылдап турар тракторист эш Сидоровтун «НАТИ» деп тракторунун подшивниги хайны бергенниң ужурунда септелге үзүндө чаз блок кылдыза-даа, а филь-рини дөжөй-ле солутуңмай арткаан. Сталын аттыг колхозта эш Бельхтын бри-гадасында чангыс-даа трактор турууш-кун кылбайн барбас. Эш Никитинин бригадасында неделя мурунда ажылдар ужурут «С-80» тракторун амылаа че-дир МТС-те септевишпаан турар.

Ажылга брак кылып, машиналарын, чепсек-херекселерин камнабас чамык механизаторларын хемчег алыр херек. Амык тракторларын болгаш прицеп-тиг машиналарын четче-биле чөп ажылдарын чедип алыры чутуга. Шап графинин баугаар шыгын ажылдарын-че, тарылганы кыска хуусаа, бедик аг-ротехниктиг дөңсөө эрттеринче бол-гаш тарылганын баштайгы хүннеринде четпестерин дүргөн узуткаар болгаш ону каптабас дөш боттук ажылдарынче бүгү механизаторлар, колхозчулар болгаш ылангы агрономнар уугу кичөөнгейн салыры онза негетинип турар.

С. ТУШКОВ.

Районда мурнап дооскан

КЫЗЫЛ-ЧЫРАА. (Телефон-биле). Ленин аттыг көдө ажыл-агый артели (даргазы эш Удараа, парторганизация секретары эш Сотна, трактор бригаданынын бригадир эш Очковский) тараа култураларынын тарылга планын Чөөн-Хемчик районун колхозтарында мурнап, апрель 30-де 116 хуу күссөткен. Бол култура болур кызылгасты пландаа ажыр 130 гектарда чашкан.

Эрткен чылдын ол колхоз тараа култу-раларынын гектарында ортумаа-биле 12 центер дүжүт алган, а бо чылдын 15 центерден күдү эвсти өстүрүп, ажаап алырын хүлөөн, ол күссөткенге турар. Амыг үеде тарылга пландан ажыр чоруп турар. Ол ышкан мал чөм култу-раларынын 300 гектарга, кукурузанын 60 гектарга тарылгаларын база эгелөөн.

А. СОСНАЛ.

Бедик дүжүт дээш

Алдыгы беш чылдың баштайгы чы-лы—1956 чылда көрдүгөн тарылга пла-ны чедикшигнин күссөдип дөш, Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозунун тараа-чыннык база механизаторлар тараа култураларынын чажылдазын 5 ажыл хүнүндө бедик агротехниктиг дөңсөө доосканнар. Пландаа дашкаар 180 га кур черге кызылгасты чакып тараан. Та-рылганын култураларын чакып сугта-

рылганын чорудары-биле Барыштын узун дурту 4 км булагын аштап арылган.

Колхозчулар болгаш механизаторлар сула, чингетараа, кукуруза, нога тарыл-ганын өй-шаанда бедик агротехниктиг дөңсөө чорудар дөш. күженишкенин ажылдап турарлар.

Областың колхозтарында

НОГАА БРИГАДАЗЫ

Барыш-Хемчик районда «Комсомол 30 чылы» колхозтун ногаа ажыгынын бригадасында (бригадир эш Абган) 22 кижиге бар. Олар олуртулга белеткелни эки организастап, 5 парник оңгарларын дерип, 50 муң ажыг ырик-өдөк саважы-гаштарын кылып алган. Бригада бо чы-лын ногааны 21 гектарга, картофельди 15 гектарга олуртуп. Ол ышкан 72 гектарга кукуруза, 20 гектарга кытараа база та-рылар.

Колхозтун суг-бараан фермазында чоктаа «Роина» дээр радиоприемни-ти тургускан. Малчынар ам областын, Красноярский, Иркутский болгаш чурттуң өске-даа станцияларынын солун амчыдыкталарын хүн-бүрү дыңнап турар.

КЫШТАГЛАРДАН ЧАЗАГЛАРЖЕ

Малдын ээри оон чаш төлүн менди до-руктуруп алырында хамаарып. Тес-Хем районда Сталын аттыг колхозтун хөй фе-рманын ажылдакчылары бо чазын төрөөн 2563 хойдан 2615 хураганарын алган, менди доруктуруп турар. Ферма агы үеде хову кыштаглардан чаккы, таарычалыг оларарже кобан зайы-биле шилчип турар.

АЙ САНЫНДА АВАНС

Би-Хем районда Ленин аттыг колхоз тарылга ажыл-агый чорудулазынын талазы-биле элөөн чартыгаларын кыл-ган. Оон-биле калы колхозчуларга ай са-нында аван тысырып база чуртучту-кан. Бо чылдын баштайгы кварталында авансыга 23 муң ажыг азы кижиге бүр-үлгө үш чүстөн күдү эвсө рубльди ты-выскаан. Колхозчу Чамбин 327, а Санмал 373 рубльди алганнар.

ИЙИГИ ЧЫЛЫНДА

Чыргакыда «Коммунизмче өркү» колхоз кукуруза тараанынын баштайгы 1955 чылда 10 гектарын бирөөнден-не 400, а артыан шөлдүн гектарында 180 центер ногаан массаны алган. Ийиги чылда ол үнелиг култура 35 гектарга тарылган. Ажааланын экижидип турган, бо чылдын 25 гектарын бирөөнден-не 400 центер ногаан массаны, а үрөнгө тарымы 10 гектарын гектар бүртүндө 35—40 центер тарааны өстүрүп алырын колхозчулар хүлөөн.

СУТ-БАРААН ФЕРМАЗЫНДА ТУДУГ АЖЫЛЫ

Эрзин районун «Коммунизмче өркү» көдө ажыл-агый артели бо чылдын Нарын-нын Тал деп чере кыйыстыг бола мал-ды № 2 ферманын тургускан. Ийи бе-жен бызаа кирер иштине кызылгасты калжанын, суг-болгаш чепсек-херексел тургузар бажынын тууду доозулган, ам чуртталганын 5 бажынаарын, чүс инек кирер калжанын, бир клубту тулар.

Фермада тууду болуңу бажычылары туугуларын доозуп, ажылга кийер дөш шалыкын ажылдап турар.

В. САН-ХӨӨ.

Совет-польша эртем-техниктиг чөвүлел хурал

Хөмүр дашты кызын тыварын механи-застаарынын болгаш шахтаарга куш-ажылын организастаарынын талазы-биле ажылдыг дуржулазын солчуру дугайында совет-польшанын эртем-техниктиг чөвү-лел хуралы апрель 29-та доозулган. Совет болгаш польша төлөөлөрүн аңгыда Алба-ниянын Улус Республиказынын, Болга-риянын Улус Республиказынын, Венг-р Улус Республиказынын, Вьетнам Демократ-тыг Республиказынын, Герман Демократтыг Республиказынын, Кылат Улус Республи-канын, Корея Улус-Демократтыг Респуб-ликанын, Мого Арат Республиканын, Румын Улус Республиканын, Чехословакия Рес-публиканын болгаш Югославиянын Фе-деративтиг Улус Республиказынын төлө-лөкчилери чөвүлел хуралга киришкенер. Шунту каттыккан даштыкы чурттарын 80 ажыг төлөөлөкчилери олурган, олар-нын иштинден дык хөй саналдарын берилгелер болгаш боттарынын ажылдар-нын дуржулазынын дугайын чугалап турганнар.

Чөвүлел хуралга 10 хүннерин иштин-де совет болгаш польша эртемненин база инженерлерин 22 илеткелдерин дың-нап чугалашкан.

Чөвүлел хуралдыг кижикчилери Бүгү-энгелдин хөмүр даш эртем-шынчилел ин-ститутунун лабораториялары-биле болгаш эртем-шынчилел ажылдарын чорударынын аргалары-биле танышканнар.

Шахталар иштинден демір орук вагон-

нарынга чүдүреринге чедир хөмүр дашты кызын тыварынын бүгү чорудулаарын комплекситг механизастаарынын болгаш автоматизастаарынын принципалдыг у-ланымшыкынын, а ол ышкан шахталар унаарын үтээрин, даг болбазырадыр ажалдарын дүргөн арга-биле чорударынын база хөмүр даштын, газдын хенертен час-тыр чоруду-биле болгаш даг чаз девиниш-киннери-биле демиселди айтырылганын тодартайлаан резолюциянын чөвүлел хуралга хүлөөп алган. Хөмүр дашты гидравликитг арга-биле казырын бүгү хемчег-биле хөмүр даштын чөвүлел хуралдыг кижикчилери саналдааннар.

Улустар аразынын чөвүлел хуралдарын моон сонгаар-даа чымыдырып, хөмүр даш байлактыг черлери болбазырадыр ажал-дарынын тус-тус айтырылганын тала-зы-биле ажылдыг дуржулазын солчуру, хөмүр даш үстүрүүнү эртем-шынчилел болгаш төлөвилел-конструктор институт-тарынын ажылын айландырып таарыш-тырынын ажыгын хүлөөп бергүткен.

Чөвүлел хуралдыг ажыгын» Польша-нын Хөмүр даш үстүрүүнү министр Ф. Ваннола, СССР-ин Хөмүр даш үстү-рүүнү министр А. Н. Завенулов, а «Ол ышкан Экономиктиг харылааарынын херектеринин талазы-биле кол өргөлдөдип начальниги К. И. Коваль, СССР-ин Хөмүр даш үстүрүүнү министринин бирги ора-лакчы Д. Г. Оника олар киришкенер (СЭТА).

Бирманың экономиктиг төлөөлөрүнүн Москвада чедип келгени

Апрель 29-тан 30-ке хүннүнде Бирма Эвигелиин экономиктиг төлөөлери Мос-квада чедип келген, төлөөлөрүнн составы: У Ба Хтэй—Саң министерствоу-нун департаментинин начальниги (тө-лөөлөрүн баштыны), У Тун Тунг—үлө-птр министерствоуунун секретары (тө-лөөлөрүн баштыны), У Хла Дзо, У Чжо сейд, У Ба Тин, У Аунг Кхин олар келген. Төлөөлөрүн составында Мос-квага каш хонук бургунаар чедип кел-ген У Хну база кирип турар.

Бирманын экономиктиг төлөөлери Бир-манын көдө ажыл-агыйын, үстүрүүн болгаш чуртталга туудушкунун хөмү-дөрүнүн талазы-биле чамдык төлөвилелдерин боттандырып чорударынын планнарын со-

вет организастаары-биле чугалажып дөш чедип келген.

Төлөөлөрүн Вузовский аэропорт — Экономиктиг харылааарынын херектери-нин талазы-биле кол өргөлдөдип началь-нигинин ораакчызы П. А. Малетин, Чөөн чүк чурттары-биле экономика кидизинин начальниги П. Г. Паминин, үстүрү бол-гаш транспорт айтырылганын талазы-биле кидизинин начальнигин ораакчы-зы Н. А. Аверьянов, Кол өргөлдөдип прото-кол кезөөн начальниги П. А. Кашунин олар уткуп алганнар.

Төлөөлөрүн Бирма Эвигелиин СССР-де онза болгаш Бүрүн өргөлг Эвигини Монг Он болгаш Эвигин черинин ажылда-чылары база уткуп алганнар.

(СЭТА).

Америк түдүгжулар төлөөлөрүнүн СССР-ге келир дөп турары

ВАШИНГТОН. Америк түдүгжулар тө-лөөлери бо чылдын чайымында Совет Эви-ленинче 30 хонуктуг аян-чорукту кылып деп чаралды чуртталга туудуңу нацио-нал ассоциацияны бөтүн үндүргөн.

Ассоциациянын дыңалындаа оон дар-газы Хаверстиктиг меделгелдин кириген. «Ол аян-чоруктун үзүндө Совет Эвиле-линде чуртталга туудушкуну-биле таны-жарын идеген турар бис. Аян-чорук болза кажан чуртталга туудуңу ажылдакчы-лары совет төлөөлөр чуртталга туудуңу национал ассоциациянын база аңаа ха-маарышкан чер-чөр ассоциацияларынын аалчылары болуп бистин чуртувуска эр-кен чылдын күзүндө көп чоранынын

үзүндө эгелөөн информациялар солчууш-куну тутулуга чедир...

Чуртталга туудушкуну дугайында кайы-кайымын информацияларын сол-чуру чорук... бистин системаларынын бүгү ылгылары турга-даа, ийи чурт-тарын кайымын-даа чуртталга тууду-жыларына үнелиг ужуру-дузаны чедир-бей барып шыдабас.

Ол солчуушкуну Баттышан Штаттар-нын болгаш Совет Эвиленин улуустары-нын аразында кайы-кайымын бичир чор-укту экижидеринче базым деп санап тур-ар бис» деп ол чугалаан.

Америк төлөөлөрүнн составында чурт-талга туудуңу 16 тускай эртемчилери кирер.

Шыдыраа маргылдааы

Гроссмейстер Смысловтун тишелгези

АМСТЕРДАМ. (СЭТА-нын тускай корр.). Шыдыраа талазы-биле делегейин бирги чери дөш шыдыраачыларын Амстердамга болган маргылдааы доозулган.

Сонгаарта салымшыкынын чедир ойнаанын түңгөсүндө Смыслов Пиль-никти, Геллер Сабону уткан.

Филин биле Бронштейнни мурунда сонгаарта салымшыкынын май 1-де дооскан. Ол салымшыкын хайым болуп төнгөн.

Маргылдаанын сөөлү түңгөсүндө мын-дыг бирги чери Смыслов (11,5 сангыг) алган, делегей чемпиону болур дөш ол

кедир чылдың аягында Ботвинник-биле маргылдаа кылып, ийги чери — Берес (10 сангыг), үшү, дөртү, бешке, алды-гы болган келги черлерин Бронштейн, Геллер, Петросян, Сабо болгаш Спаский (9,5—9,5 сангыг) олар үлгүлүг алганнар, сөөк болгаш тоску черлерин Пильник, Филин (8—8 сангалыг) олар үлгүлүг элөөнөр, онгу чери — Пиль-ник (5 сангыг) алган.

Гроссмейстер И. БОНДАРЕВСКИЙ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ТАПКЫЛАВА!

Школа эчкин өөреникчилерин лабораторияже эдери бергеш, оларга дур-жулга көргүскөн. Эчкин өң чок суук чүдүдүг бичин шил саважыгашты алган, оон аксын ажиташ, күш думчуңа чедир берген. Кушкан ол-за черинге барып ушкан болгаш удаваанда өзү берген.

— Чүү мындыг суук чүдүдү ол? — деп өөреникчилер эчиден айтырган-нар.

Ол болза, эң-не күштүг хоран — никотин-дир. Ол тапкынын бүртүндө чоруту. Тапкы тырттып турар үеде ол хоран кижиниң өкчөсүнче ыш-биле ка-ды кирип турар.

— Тапкы тырттар кижиге чүге өзү бербесиз?

Пилирсе бүртүзү кончук өвөөн никотиниң. Ичканган кижиге ол хоранга чоруту чачыга бөөр болгаш уш хоран тапкы тырттар кижиниң калымын чоруту баксырадып эгелээр.

Тапкылар чорук кижиниң организми хораннап турар. Ол чүректи дүргө-дидиптер, ичканган чүрек баксыраар.

Тапкы кижиге өкчөгө хоралыг. Түбүкүлө зарыгыг кижилерин барык-ла хөй нуруу тапкылар кижилер болур.

Тапкылар чорук болза, баш аартып, утаан баксырадыр, сириледир чорук-тары болдурар. Ол чөм хайылдырылганын баксырадып, кижиниң дыңнаар болгаш көөр органнын кошталып, дидиптер үрөп, оларын саргаттыттар.

Ылангы баксылаан организм аңык кижилерге тапкылар чорук онза хоралыг. Тапкылар чорук хоралыг чанчы. Тапкы тырттар уугу уугу өтү-мөнөр. Тапкылар чорук силерин алдар-хавыга чедирбес, харын кадымын-ны үрөөр.

Школачы тапкылава болур ужурут.

Тыва областын санитар-чырыдышымын бажымы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетинин кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 3—62, редакторун ораакчызынын, иштиги информация кидизинин — 3—88, харыскалыг секретарыны 4—98, партияг амыдыра, пропганда, үстүр болгаш транспорт, көдө ажыл-агый кидизтеринин 3—68, култура болгаш амыдыра, чазга кидизтеринин база бухгалтерияны 3—65.

Култура өргөлдөдип типографиясы.